

‘WIE GENEEST DE DOKTER?’

Over de zorg van de geestelijke conditie van voorgangers.

ABSTRACT

Een huisarts die naar zelf naar de dokter gaat? Vaak worden de klachten weggewuifd en blijkt de stap naar hulp te groot. Hoe zit dat bij hen die geestelijke zorg verlenen, bij voorgangers in het bijzonder? Een klein onderzoek binnen het Nederlands Baptisme: de voorgangers van de Unie van Baptistengemeenten.

Arjen Kwantes
Premaster Thesis 2016

Premaster Thesis VU 2016

Bachelor Religiewetenschappen

Module: G_PMTHEISIS

Onderdeel: Premaster Thesis

Titel: 'Wie geneest de dokter?'

Begeleider: Dr. E.C.T. de Jongh

Student: Arjen Kwantes nr. 2582657 a.j.kwantes@student.vu.nl

Plaats: Heerhugowaard

Datum: 15 juni 2016

Woorden: 7.333 (excl. voetnoten en bibliografie)

Pagina's: 28 (incl. voorblad en bijlage)

Inhoud

Samenvatting	3
§ 1 Inleiding.....	3
1.1 Probleemstelling.....	4
1.2 Doelstelling	5
1.3 Vraagstelling	5
1.4 Methodologie	5
1.5 Structuur	6
§ 2 Eerder onderzoek en huidige praxis.....	6
2.1 Eerder onderzoek.....	7
2.2 Huidige praxis	8
§ 3 Interpretatie van het onderzoek en huidige praxis	9
§ 4 Identiteitskenmerken van het baptisme en de Unie.	11
4.1 Het baptisme.....	11
4.2 Unie van Baptistengemeenten	16
§ 5 Conclusie en discussie	17
Bibliografie.....	19
Bijlage 1 Interview met André Molenaar over ‘Voorganger ben je niet alleen?!’	21

Samenvatting

Deze Premaster Thesis beoogt een antwoord te geven op de vraag: *Welke rol speelt de Unie van Baptistengemeenten in de zorg voor de geestelijke conditie van haar voorgangers?* De twee deelvragen hierbij zijn (1) *Wat is hierin reeds onderzocht en waar heeft dat toe geleid?* (2) *Wat is de verhouding tussen de Unie en haar voorgangers?* Dekker en Molenaar hebben aangetoond dat er vanuit de Unie van Baptistengemeenten aandacht wordt gegeven aan de zorg voor de geestelijke conditie van haar voorgangers doordat er op structurele wijze ondersteuning wordt geboden in de vorm van intervisie, supervisie, coaching en mentoraat, maar dat een groot deel van de voorgangers daar na verloop van tijd geen gebruik meer van wenst te maken. De huidige praxis laat ook zien dat er, naast de reeds genoemde (en verder ontwikkelde) ondersteuning ook volop wordt gesproken over de inzet van Permanente Educatie. Echter de keuze om daar al dan niet gebruik van te maken ligt bij de voorganger zelf. De Unie van Baptistengemeenten heeft hierin, in de huidige situatie slechts een faciliterende rol.

§ 1 Inleiding

‘Wie geneest de dokter?’ Misschien een vreemde vraag. Als de dokter ziek is gaat hij toch naar een andere dokter? Dat zou je inderdaad zeggen maar hoe verhoudt zich dat tot de praktijk? Welke hindernissen moet een arts overwinnen voordat hij zich bij een collega arts vervoegt? Het zijn de vragen die ik voor mijzelf heb gesteld, maar dan op het vlak van Geestelijke Verzorging en meer specifiek, Geestelijke Verzorger die door de Unie van Baptisten zijn uitgezonden.

Sinds 2012 werk ik als Protestant Geestelijk Verzorger (eerst als stagiaire inmiddels als invalkracht) in de Penitentiare Inrichting Zuyder Bos te Heerhugowaard. De werkzaamheden lopen uiteen van individuele gesprekken met gedetineerden tot het organiseren van en voorgaan in vieringen. Daarnaast ben ik sinds 1 november 2015 als voorganger¹ verbonden aan de Baptisten Gemeente Heemskerk.

---

¹ Ik volg het traject duaal-leren vanuit het Baptisten Seminarium, een pilot die werkervaring combineert met intensieve coaching en intervisie.

In de drie jaren dat ik stagiaire was werd ik jaarlijks uitgenodigd voor de studiedagen die door de Protestantse Dienst Geestelijke Verzorging van de Dienst Justitiële Inrichtingen werden georganiseerd. Het doel van deze studiedagen is onder andere bijscholing, dus het met elkaar studeren rondom bepaalde thematiek. Vaak wordt er een spreker uitgenodigd die dan een aantal werkcolleges organiseert. Daarnaast hebben de dagen ook een informeel karakter, ze dragen bij om de onderlinge banden met collegae elders uit het land weer aan te trekken. Zelf heb ik deze dagen als bijzonder opbouwend ervaren. Te meer omdat de Protestantse Geestelijke Verzorging tal van Protestantse gezindten vertegenwoordigt. In de workshops wordt regelmatig gesproken over de diverse uitdagingen die Geestelijk Verzorger in het werkveld (binnen detentie) ervaren, waardoor er een interactie tussen de verschillende collegae ontstaat. Juist door die interactie leert men van elkaar. Aan het einde van de dagen is er altijd een moment van ‘oogsten’, zoals dat genoemd wordt. Altijd worden er in de kring woorden als ‘verbroedering’, ‘verdieping’, ‘delen’ et cetera als belangrijkste componenten van de dagen genoemd.

1.1 Probleemstelling

Juist doordat ik met veel voldoening op de studiedagen terugkijk ben ik gaan kijken naar mijn persoonlijk traject als voorganger van een Baptistengemeente en als Geestelijk Verzorger binnen detentie (invalkracht). Zelf volg ik een traject naar het beroep Geestelijk Verzorger dat mij via de Christelijke Hogeschool Ede en het Baptisten Seminarium naar de Vrije Universiteit te Amsterdam heeft geleid. Graag wil ik straks de ambtelijke zending van de Unie van Baptisten ontvangen. Omdat ik nu participeer in de groep die hiervoor voorsorteert, heb ik binnen de Unie van Baptisten bij drs. Wout Huizing, docent en supervisor aan het Seminarium en de VU, de vraag neergelegd **hoe de ondersteuning voor Geestelijk Verzorger bij de Unie van Baptisten geregeld is** en of zij ook studiedagen specifiek voor deze groep uitgezonden organiseert. Hij gaf aan dat hij deze vraag niet kon beantwoorden. Dit betekent niet dat de zorg niet verleend wordt, maar veeleer dat de huidige praxis niet helder is. Voor voorgangers binnen de Unie is noodzaak voor zorg inmiddels wel in kaart gebracht. Vanuit het eerder onderzoek ‘Voorganger ben je niet alleen?!’ van Dekker en Molenaar is gebleken dat er een duidelijke behoefte aan

verdere ondersteuning onder Unie-voorgangers bestaat, maar dat er ook een uitdaging ligt om voorgangers bereid te vinden om te participeren.²

1.2 Doelstelling

Het doel van deze Premaster These is het inzichtelijk maken van bestaande ondersteuningsmogelijkheden rondom de geestelijke zorg voor Unie van Baptistenvoorgangers en het helder formuleren van verantwoordelijkheden en aandachtsgebieden. Dit biedt wellicht aanknopingspunten voor een mogelijk vervolgonderzoek onder Unie-Geestelijk Verzorgers.

Hierbij kom ik tot de volgende vraagstelling:

1.3 Vraagstelling

Welke rol speelt de Unie van Baptistengemeenten in de zorg voor de geestelijke conditie van haar voorgangers?

Deelvragen hierbij zijn:

- Wat is hierin reeds onderzocht en waar heeft dat toe geleid?
- Wat is de verhouding tussen de Unie en haar voorgangers?

1.4 Methodologie

In het boek ‘Werken met diepgang’³ wordt gebruik gemaakt van de vierdelige hermeneutische reflectiecirkel van Richard R. Osmer. Mulder en Snoek laten aan de hand een aantal casussen zien hoe effectief de aanpak van Osmer kan zijn. Dit is voor mij ook de reden geweest om Osmers methode te gebruiken, te meer omdat deze is toegespitst op de praktische theologie, een discipline waarin onze vraagstelling m.i. thuishoort.

---

² Arjan Dekker en André Molenaar, ‘Voorganger ben je niet alleen?!’: *Onderzoek naar begeleiding onder voorgangers binnen de Unie van Baptistengemeenten in Nederland* (Afstudeerscriptie GPW-ETH, Christelijke Hogeschool Ede, Ede, Barneveld: Christelijke Hogeschool Ede, Seminarium van de Unie van Baptistengemeenten in Nederland, 2011) p.64. *‘De Unie moet inspelen op de behoefte van de voorganger meer duidelijkheid te verkrijgen over zijn rol als voorganger in de gemeente (verwachting) en zijn positie ten opzichte van die gemeente (gezag). (...) De vraag is hoe je voorgangers zo ver krijgt om de stap naar begeleiding te maken. De Unie kan daarin een belangrijke rol spelen. Zij kan bijdragen aan een cultuur waar leidinggeven en begeleiding ontvangen samengaan en er een cultuur ontstaat waarin dit ‘gewoon’ is.’*

³ André Mulder en Hans Snoek (red.), *Werken met Diepgang: Levensbeschouwelijke Communicatie in de Praktijk van Onderwijs, Zorg en Kerk*. (Zoetermeer: Meinema, 2012).

Osmer onderscheidt in zijn aanpak een empirisch-descriptieve, een interpretatieve, een normatieve en een pragmatische taak voor de praktische theoloog.⁴ Hij noemt deze aanpak ‘A bridge concept’ omdat het allereerst alle gebieden van de praktische theologie (zoals spreken, pastoraat, evangelisatie, spiritualiteit, onderwijs et cetera) met elkaar verbindt. Daarnaast verbindt het ook de academische praktische theologie met het werkveld, of ‘the Ministry’ zoals Osmer dit verwoordt.⁵ Hij vat het proces van verbinden samen in de term ‘practical theological interpretation,’ een contextuele benadering die de verschillende systemen binnen geloofsgemeenschappen met elkaar verbindt.⁶

- a. Het eerder onderzoek van Dekker en Molenaar en de diverse interviews worden gebruikt in het empirisch descriptieve deel.
- b. Het ecclesiologisch onderzoek rondom het baptisme en de Unie van Baptistengemeenten wordt gebruikt binnen het normatieve deel.

1.5 Structuur

In § 2 wordt de eerste deelvraag beantwoord. In § 3 wordt daar interpretatief op gereflecteerd. In § 4 wordt de tweede deelvraag beantwoord. In § 5 wordt vervolgens de hoofdvraag beantwoord.⁷

§ 2 Eerder onderzoek en huidige praxis

In deze paragraaf wordt stilgestaan bij het eerder onderzoek van Arjan Dekker en André Molenaar.⁸ Wat is hierin reeds onderzocht en waar heeft dat toe geleid?

---

⁴ Richard R. Osmer, *Practical Theology, An Introduction*. Grand Rapids, Michigan / Cambridge, UK.: William B. Eerdmans Publishing Company, 2008, p.4.

⁵ Osmer, *Practical*, 2008, pp.11-13.

⁶ Osmer, *Practical*, 2008, p.17. ‘Taking account of the web of natural and social systems in which congregations are situated is an important part of practical theological interpretation. Systems are nestled within systems. Practical theological interpretation, thus, is deeply contextual. It thinks in terms of interconnections, relationships and systems.’

⁷ De pragmatische lens is voor beantwoording van onze hoofdvraag m.i. niet noodzakelijk omdat de hoofdvraag beschouwend is geformuleerd.

⁸ Arjan Dekker en André Molenaar. *‘Voorganger ben je niet alleen?!’: Onderzoek naar begeleiding onder voorgangers binnen de Unie van Baptistengemeenten in Nederland*. Afstudeerscriptie GPW-ETH, Christelijke

2.1 Eerder onderzoek

Kenmerkend voor het onderzoek is de stellingname dat het voor kan komen dat voorgangers *er alleen* voor kunnen komen te staan. In de inleiding van het onderzoek van Dekker en Molenaar wordt geschreven dat een voorganger nooit alleen is omdat *God altijd aanwezig is en je als herder en leraar de gemeente, de ouderlingen en de vrijwilligers altijd om je heen hebt*. Toch geven beide auteurs onafhankelijk van elkaar een situatie in hun eigen geloofsgemeenschap tegen zijn gekomen waarbij bleek dat de voorganger er voor zijn gevoel alleen voor stond. De geïnterviewde voorgangers evenals diverse bronnen als, (niet nader gespecificeerde) literatuur en onderzoeken bevestigen dit.⁹ Hierdoor is er een specifieke vraag naar begeleiding door de Unie naar voren gekomen, waarbij de vraag naar intervisie het meest werd genoemd.¹⁰ Toch wordt er ook melding gemaakt van reeds aanwezige ondersteuning vanuit de Unie. Het onderzoek spreekt over vier vormen van geestelijke ondersteuning die in meer of mindere mate binnen de Unie van Baptistengemeenten aan voorgangers geboden worden, te weten: '(pastorale) supervisie, mentoraat, sabbatsverlof en ondersteuning in de vorm van cursussen en studiedagen.'¹¹ Het is aan de voorganger zelf om daar al dan niet gebruik van te maken. 63% van de ondervraagden die eerder begeleiding ontvingen geeft aan in de toekomst geen begeleiding te wensen.¹² Voorgangers geven aan dat vooral het leiding geven aan jezelf moeite kost (33%) terwijl 14% van de ondervraagden aangeeft op dit gebied zelfs vastloopt.¹³

Hogeschool Ede (Ede, Barneveld: Christelijke Hogeschool Ede, Seminarium van de Unie van Baptistengemeenten in Nederland, 2011).

⁹ Dekker en Molenaar, *Voorganger*, p.3.

¹⁰ Dekker en Molenaar, *Voorganger*, p.62. 'Zowel de voorgangers die in het verleden begeleiding ontvingen hebben als de voorgangers die geen begeleiding hebben ontvangen, werd gevraagd welke vorm van begeleiding in de toekomst – gekoppeld aan de door hen omschreven kerntaak – het meest passend zou zijn. Beide groepen noemen intervisie (28% van de gevallen) als meest passende begeleidingsvorm gevolgd door mentoraat (17%) en supervisie (16%).'

¹¹ Dekker en Molenaar, *Voorganger*, p.14.

¹² Dekker en Molenaar, *Voorganger*, p.50. Zie grafiek 21.

¹³ Dekker en Molenaar, *Voorganger*, p.47. Zie grafiek 18.

2.2 Huidige praxis

In een vraaggesprek met Wout Huizing¹⁴ is naar voren gekomen wat er na de publicatie van het onderzoek binnen de Unie van Baptistengemeenten in gang is gezet. Supervisie maakt nu (verplicht) deel uit van het curriculum binnen de kerkelijke route onder studenten van het Seminarium. Daarnaast is er verder nagedacht over het opzetten van Permanente Educatie voor alle werkzame voorgangers binnen de Unie van Baptisten Gemeenten in Nederland. In de praktijk bleek dat slechts een enkeling gebruik maakte van de mogelijkheid voor een sabbatsverlof. Mede naar aanleiding van het onderzoek is de vorming van regionaal opgezette intervisiegroepen gestimuleerd. Er functioneerden reeds enkele. Op dit moment zijn er 6 intervisiegroepen in verschillende delen van het land. Voorgangers zijn niet verplicht deel te nemen aan vormen van nascholing. Echter voor interim-voorgangers stelt de Unie wel voorwaarden betreffende een specialisatie en nascholing.¹⁵ Verder organiseert de Vereniging van Baptisten Voorgangers elk jaar een voorgangersconferentie van 2 dagen. Deelname aan deze conferentie kan een onderdeel vormen van de Permanente Educatie van voorgangers uitmaken. Het Seminarium is ook gestart met het jaarlijks organiseren van een studiedag gehouden voor eigen voorgangers, voorgangers van ABC-gemeenten¹⁶ en andere geïnteresseerden. De opzet en regelingen rondom de Permanente Educatie van voorgangers is het afgelopen jaren doordacht en doorgesproken met voorgangers en gepresenteerd op de Algemene Vergadering, opdat baptisten gemeenten beseffen dat voorgangers tijd en gelegenheid (en geld) dienen te hebben om te kunnen studeren. Uitgangspunt is 80 – 100 studie-uren per jaar voor een fulltime werkende voorganger.

---

¹⁴ Wout Huizing, interview door Arjen Kwantes. *Wat is er na de publicatie van Dekker en Molenaar binnen de Unie veranderd?* Heerhugowaard, (31 mei 2016).

¹⁵ Huizing, *Wat is er na*, In het vraaggesprek is naar voren gekomen dat de Interim Voorganger (voorganger die tijdelijk een vacante gemeente ondersteunt) jaarlijks deel moeten nemen aan minimaal vier intervisiebijeenkomsten o.l.v. Wout Huizing en drie scholingsmodules dienen te volgen (3 EC per module) in twee jaar. Bovendien is afgesproken dat elke Interim Voorganger een Algemene Beroepbaarstelling moet hebben gekregen van de Commissie van Beroepbaarstellingen..

¹⁶ ABC. *Over ABC*. 2016. <http://www.abcgemeenten.nl/abc> (opgeroepen op 13 juni 2016). ABC is een alliantie van Baptisten en CAMA gemeenten.

Op de website van de Unie van Baptistengemeenten wordt o.a. de Permanente Educatie zoals deze nu wordt aangeboden verder toegelicht.¹⁷

In de volgende paragraaf wordt kort gereflecteerd op het onderzoek en de huidige praktijk.

§ 3 Interpretatie van het onderzoek en huidige praxis

Dekker en Molenaar hebben beiden een praktijkcasus aangewend als basis voor verder onderzoek. De voorgangers uit die casussen zijn alleen komen te staan. De reflectieve vraag die ik mijzelf heb gesteld is: Hoe kan een voorganger binnen een congregationalistisch gemeentemodel alleen komen te staan? Vanuit de ecclesiologie van het congregationalisme zou dit niet het geval mogen zijn. Althans, het zou theoretisch niet voor mogen komen. De ecclesiologie voorziet immers in een *gemeenschap denken* waarbij iedereen weliswaar zijn/haar unieke plaats inneemt, maar men samen een lichaam is, een organisme met een gelijke verantwoordelijkheid ofwel een priesterschap aller gelovigen.¹⁸ In het interview met André Molenaar vertelt hij dat een voorganger in zijn vorige gemeente ruim twee jaar overspannen thuis heeft gezeten omdat de voorganger te veel hooi op zijn vork genomen had.¹⁹ De voorganger stond voor iedereen klaar en ging met heel veel initiatieven mee. Met andere woorden, leidinggeven aan de gemeente stond boven leiding geven aan zichzelf. Je kunt ook zeggen, als een geloofsgemeenschap vergeleken kan worden met een lichaam, dat andere delen van het lichaam, ofwel de geloofsgemeenschap, signalen moeten hebben gekregen. Zoals hoofdpijn een signaal is voor het hele lichaam om het bijvoorbeeld rustiger aan te doen.

Tijdens het bestuderen van het onderzoek heb ik gemerkt dat er (vooral binnen kleine) baptistische geloofsgemeenschappen een grote verantwoordelijkheid bij de voorganger ligt. In de verschillende taakomschrijvingen wordt het verschil tussen PKN en NGK/GKV enerzijds en het baptisme anderzijds vooral duidelijk onder het kopje leidinggeven. Zowel de PKN en de NGK/GKV wordt bij *leiding en organisatie* gesproken over de predikant *die samen met de*

---

¹⁷ Unie van Baptistengemeenten, *Permanente Educatie*. 2016. <http://baptisten.nl/permanente-educatie> (accessed 1 juni 2016)

¹⁸ Olof H. de Vries, *Gelovig gedoopt, 400 jaar baptisme, 150 jaar in Nederland*. (Kampen: Kok, 2009), p.35. Zie verder ook voetnoot 40 over het congregationalisme.

¹⁹ Zie in de bijlage interview, regel AM9.

kerkenraad/ouderlingen de gemeente leidt. Bij de baptistenvoorgangers wordt gesproken over *alleen* de voorganger die visie en beleid ontwikkelt en deze op de gemeente weet over te brengen.²⁰ Zou je hiermee kunnen zeggen dat de voorganger er binnen het baptisme per definitie alleen voor staat? Zelf denk ik dat deze stelling te kort door de bocht is en wil hier straks in de paragraaf 4 over nadenken.

Kenmerkend is ook de vrijblijvendheid.²¹ Vooral in het vraaggesprek met Wout Huizing kwam naar voren dat de autonomie van de plaatselijke baptistengemeenten heel hoog in het vaandel staat. Als de Unie van Baptistengemeenten op haar Algemene Vergadering afspraken maakt, kan een plaatselijke geloofsgemeenschap zelf beslissen of zij deze afspraak overneemt of naast zich neerlegt. Een verplicht coaching traject en permanente educatie voor haar voorgangers zijn onderwerpen die de Unie omarmt, maar in de plaatselijke gemeenten, door de boven geschetste situatie, niet zou kunnen doorvoeren.²²

Binnen het studietraject van het Baptisten Seminarium ligt dit echter anders. Zelf heb ik als beginnend, nog niet afgestudeerde voorganger 8 keer per jaar **verplicht** coaching gesprekken en is er **verplicht** supervisie. Na de studie wordt er nog 2 jaar mentoraat gegeven en dan is een voorganger vrij, in de zin van, vrij om zelf invulling te geven aan zijn/haar ontwikkeling. Zelf denk ik, op basis van wat ik bij de Geestelijke Verzorging binnen Justitie heb gezien en meegemaakt en op basis van de reacties van de deelnemers na afloop dat bijscholing, ervaringen delen en van elkaar leren het werk in de praktijk ten goede komt en het je kan beschermen tegen het gevoel van eenzaamheid in je positie als Geestelijk Verzorger omdat er geplande contactmomenten worden georganiseerd. Juist omdat het baptisme op een congregationalistische leest geschoeid is, een model 'van onderaf' zoals Olof de Vries²³ dit noemt, en er zoals eerder geschetst, een grote autonomie aan de plaatselijke geloofsgemeenschap wordt toegekend is het m.i. verstandig om de noodzaak van deze contactmomenten zoals intervisie, supervisie, bijscholing et cetera helder te blijven communiceren. Vanuit het onderzoek zijn deze

---

²⁰ Dekker en Molenaar, *Voorganger*, pp. 18,19

²¹ Deze vrijblijvendheid staat in lijn met de persoonlijke behoefte van bijvoorbeeld de voorgangers om al dan niet gebruik te maken van ondersteunende voorzieningen vanuit de Unie van Baptistengemeenten.

²² Huizing, *Wat is er na*, 'Het vrijheidsdenken ligt aan deze vrijblijvendheid ten grondslag.'

²³ De Vries, *Gelovig*, p.35.

componenten namelijk van groot belang voor de geestelijke gezondheid van de voorganger en daarmee ook zijn functionaliteit binnen de geloofsgemeenschap zelf, hoewel de theorie en de praktijk soms nog ver uit elkaar liggen.²⁴ Als de geloofsgemeenschap, zoals in het geval van de gemeente van André Molenaar²⁵ hoge eisen aan de voorganger stelt, zou zij m.i. ook moeten faciliteren in de juiste middelen die daarvoor nodig zijn.

Zoals ik het onderzoek en de huidige praxis binnen het congregationalistisch gemeentemodel van de Unie van Baptistengemeenten interpreteer zou ik willen stellen dat niet alleen de voorganger een taak en rol heeft in het gebruik maken van begeleidingsmomenten, maar dat ook de plaatselijke geloofsgemeenschap de noodzaak van deze begeleiding in zou moeten zien en daar middels beleid vorm aan moeten geven, te meer omdat dit van *bovenaf* blijkbaar niet verplicht kan worden aan de plaatselijke gemeenten. De focus van dit onderzoek is echter in de verhouding tussen de voorgangers en de Unie van Baptistengemeenten gericht. Vanwege de beperktheid van deze thesis, zijn ‘de rol van de geloofsgemeenschap’ en wat wordt verstaan onder ‘geestelijk’ in de genoemde begeleidingsvormen buiten beschouwing gebleven.

Hoe de verhouding tussen de Unie en haar voorgangers precies ligt wordt o.a. in de volgende paragraaf, over de ankerpunten van het baptisme, uiteengezet.

§ 4 Identiteitskenmerken van het baptisme en de Unie.

4.1 Het baptisme

Het baptisme wordt door Olof H. de Vries beschreven als een beweging of stroming of een kerk die haar naam dankt aan haar dooppraktijk. De naam vindt haar oorsprong in het ‘*baptizein*’ dat in het Griekse Nieuwe Testament voor ‘*dopen*’ wordt gebruikt. Het betekent

---

²⁴ Dekker en Molenaar, *Voorganger*, p.49. ‘In bijna alle gevallen dus een positieve ervaring over de begeleiding. Bij een aantal reacties lees je wel dat er een verschil is tussen wat men hoort/leert via de begeleidingsvorm en de praktijk van de dag. Bij begeleidingsvormen waar men iets van zichzelf probeert te veranderen of te groeien heeft men vaak een langere periode nodig om die verandering daadwerkelijk een onderdeel van zichzelf te laten worden.’

²⁵ Zie in de bijlage interview, regel AM7

letterlijk ‘*onderdompelen*’.²⁶ Toch is het baptisme volgens de Vries veel meer dan een doopbeweging. Hij stelt dat het in het baptisme gaat om ‘het wezen en de gestalte van de christelijke gemeente’ waardoor zijn voorkeur uitgaat naar baptisme als *gemeentebeweging* boven *doopbeweging*. De geloofsgemeenschap wordt gevormd door gelovigen die zich op basis van een geloofsbelijdenis hebben laten dopen. Zo hangen bij de Vries doop en geloofsgemeente samen. Hij benadrukt in deze gemeenschap door te stellen dat in het baptisme gaat om twee dimensies, de verticale dimensie: de relatie tussen de gemeenschap en Christus, en de horizontale dimensie die de onderlinge band tussen medegelovigen present stelt. Alles wat in de verticale dimensie aan de orde is zoals liefde, vergeving, verzoening, etc, speelt ook een rol in de relatie onderling, de horizontale dimensie.²⁷ De baptistische identiteit kan in de visie van De Vries kernachtig worden samengevat als een identiteit die de nadruk legt op:

- Het persoonlijk karakter van het christelijk geloof, gestalte krijsende in de doop, priesterschap van alle gelovigen en geloofsgetuigenis;
- Gemeenschap als een kerk typerende begrip, lokaal en bovenlokaal;
- Vrijheid als leefruimte van het christelijk geloof;
- Geloofsgetuigenis/zending;
- Een direct beroep op de Bijbel: baptisten gaan in een lijf-aan-lijf-dans met de Bijbel door het leven.²⁸

Deze visie wordt door James Wm. McClendon, Jr. onderschreven. Hij komt namelijk tot een soortgelijke opsomming van door sommige omarmde, door anderen bekritiseerde ‘identity markers’: ‘1. Biblicism, 2. Liberty, 3. Discipleship, 4. Community, 5. Mission (or evangelism)’.²⁹ Hij beziet deze baptisten-kenmerken vanuit de geschiedenis. Biblicisme (1) is in zijn visie niet de letterlijke betekenis van de Schrift blind navolgen maar je *durven uitspreken* over de autoriteit

---

²⁶ De Vries, *Gelovig*, p.19.

²⁷ Vries, *Gelovig*, 2009, pp. 19-23. De Vries noemt het baptisme soms een kerk, en soms een beweging of stroming. Hij ziet een pendelbeweging tussen deze twee, afhankelijk van de plaats in de geschiedenis. Hij noemt het baptisme: ‘Niet van de eeuwigheid maar van de tijd: Een historisch fenomeen.’

²⁸ De Vries, *Gelovig*, 2009, p.20.

²⁹ James Wm. McClendon, Jr., *Ethics: Systematic Theology* (Vol. 1. 3 vols. Nashville, Wao: Abingdon Press, Baylor University Press, 2002, ²2012) pp. 27-28.

van de Schrift. De Anabaptisten gingen hierin volgens McClendon verder dan de Reformatoren, hij schrijft: ‘(..) but what seperated the Anabaptists from their persecutors was not merely the courage to draw an inference!’³⁰ Het vrijheidsbeginsel (2) van McClendon doelt vooral op de vrijheid tussen kerk en staat, ofwel scheiding tussen kerk en staat, daarnaast de vrijwillige toetreding tot de kerk (niet automatisch lid zijn) en het bewustzijn het individuele geweten t.o.v. de staat. Scheiding van kerk en staat heeft in de geschiedenis van de baptisten een grote rol gespeeld. De wortels van het baptisme vinden we bij de afscheiding van de Puriteinen van Anglicaanse Kerk, na publicatie van ‘the first Admonition in 1572.’³¹ De Puriteinen wilden de Anglicaanse Kerk hervormen door o.a. de macht van de overheid en de kerkleiders te beperken. Zij worden als de voorlopers van de Anabaptisten en de Baptisten gezien. Het voert hier te ver om de complete geschiedenis weer te geven. In het kader van de wortels van de baptisten identiteit volsta met een citaat van Jan Martijn Abrahamse schrijvend over Robert Brown en het Separatisme: ‘his (Brown-AK) difficulty with the interference of the magistracy in church affairs, his rejection of the episcopal hierarchy, and his plea for the restoration of church discipline—all appear prominently in the 1572 *Admonition*.’³² Dus de persoonlijke relatie met God die zonder menselijke bemiddeling te bereiken is hoort bij de Baptisten identiteit. Ook Nigel G. Wright komt met ‘*Seperation of Church and State*’ als *identity marker* en vult aan dat deze vrijheid inhoudt dat alleen door deze strikte scheiding, dus de kerk los van de rechtstaat, en de staat los van religieuze ideologie, beide disciplines recht kunnen doen aan hun verantwoordelijkheid aan God.³³ Vrijheid kent binnen het baptisme ook haar plaats binnen de plaatselijke gemeente omdat deze autonoom wordt gezien.³⁴ Discipelschap (3) of ‘navolging’, zoals McClendon dit omschrijft vindt zijn oorsprong in het navolgen van Jezus Christus. De geweldloze theologie van de Anabaptisten ligt

---

³⁰ McClendon, *Ethics*, p.28.

³¹ J.M. Abrahamse, “Robert Browne as an Unwanted Child: Explaining Separatism from the Nursery of Presbyterian Puritanism.” *Journal of the Nabpr: Perspective of Religious Studies* (Baptistenseminarium/VU) 40, no. 4 (2013): 349-365.

³² Abrahamse, *Robert*, p.350.

³³ Nigel G. Wright, *Free Church, Free State: The Positive Baptist Vision*. (Milton Keynes UK, Eugene VS: Paternoster, Wipf and Stock Publishers, 2005, 2011) p.49.

³⁴ Henk Bakker, *Het Wassende Water: Op zoek naar de wortels van het baptisme*. (Zoetermeer: Uitgeverij Boekencentrum, 2008) p.13. ‘(..) de onafhankelijkheid van de plaatselijke gemeente’.

aan deze navolging ten grondslag.³⁵ Gemeenschap (4), samenkomen niet als een apart gestelde groep met privileges, maar als broeders en zusters de ander helpend, dienend.³⁶ Ten slotte noemt McClendon *zending* (5) in de (ana-) baptistische visie houdt dit in dat de individuele gelovige het goede nieuws niet voor zichzelf houdt, maar erover vertelt, dus getuigt, ook als dit lijden impliceert.³⁷

Oude verhalen koppelen aan het hier en nu noemt McClendon ‘this is that’, datgene waar in Schriften over gesproken wordt, gebeurt nu, zoals Petrus die Joël in zijn rede in Handelingen 2 aanhaalt. Deze successie lijkt de baptisten te achtervolgen, maar moet opgevat worden als een credo, een gedicht, een lied en niet als een dogma.³⁸ De baptisten identiteit claimt namelijk geen ‘profetisch gelijk’ in haar kenmerken. Sterker nog, McClendon stelt dat er geen *prototype baptist* bestaat. In zijn visie is het van belang om je als gelovige te herkennen in het beeld dat Jezus Christus voor Zijn gemeente, de bruid schetst en je daar over bevraagd moet kunnen worden.³⁹

De Vries benoemt in zijn eerste punt (zie boven) het ‘priesterschap aller gelovigen’. De Vries noemt dit ‘ambt aller gelovigen’. Het is kenmerkend voor het baptisme, vanaf het Separatisme, zoals hierboven beschreven. ‘In een geloofsgemeenschap waarin alle gelovigen in zekere zin ambtsdrager zijn, berust het gezag bij de vergadering (congregatio) van alle gelovigen.’⁴⁰ Hieraan ontleent het ‘congregationalisme’ haar naam. Christus wordt als hoofd van de gemeente, ofwel het lichaam gezien. Wright accentueert hierbij het onderscheid dat alle gelovigen zonder mediator tot God kunnen naderen ten opzichte van modellen waarbij hierin door een voorganger of priester moet worden voorzien.⁴¹ Vanuit zijn boek ‘Doctrine’ vult McClendon aan dat voorgangers en oudsten moeten in deze visie gezien worden als *normale* leden met een *specifieke* taak of plaats

---

³⁵ McClendon, *Ethics*, p.29.

³⁶ McClendon, *Ethics*, p.28.

³⁷ McClendon, *Ethics*, p.28.

³⁸ McClendon, *Ethics*, p.32.

³⁹ McClendon, *Ethics*, p.34.

⁴⁰ De Vries, *Gelovig*, p.35.

⁴¹ Wright, *Free*, p.42. ‘*The Priesthood of all believers emerges from this as an acknowledgement that all believers have equal shares in the grace of God, that there are no classes or gradations of membership or privilege and there is access to God both in worship and seeking of wisdom without the need for any mediator other than the one mediator with the Father, Christ himself.*’

in het Lichaam, de geloofsgemeenschap.⁴² Eduard Groen stelt dat bij de vorming van die geloofsgemeenschap, participatie zonder hiërarchische structuur noodzakelijk is, zoals ook de eerste baptistengemeenten gestart zijn. Dit vraagt volgens hem een participatieve stijl van leidinggeven, gericht op processen van onderaf.⁴³ Henk Bakker onderstreept dit en vult aan dat Jezus Christus de Herder van de gemeente is, de voorgangers en oudsten zijn weliswaar geroepen om de gemeente te leiden, te hoeden, en zijn in die zin herder, maar zij zijn vooral zelf ook schaaap. In het hoeden kunnen zij volgens Mattheus 7:21-23 en 1 Kor. 9:24-27, de plank in de visie van Bakker ook nog eens misslaan.⁴⁴ Het echte ambt, zo pleit Bakker, komt alleen Jezus als Goede Herder toe.⁴⁵ De ambtsdragers binnen de baptistische kringen functioneren ter ondersteuning en voor het welzijn van de kerk (*bene esse*) en niet voor het wezen van de geloofsgemeenschap.⁴⁶ ‘De geloofsgemeenschap is de bedding van waaruit de gemeente vorm krijgt, met oudsten, diakenen, vieringen, liturgie, tucht, geloofsbelijdenis, etc. Voor baptisten is dit de juiste volgorde, niet andersom.’⁴⁷ Aldus Bakker.

In vogelvlucht is nu in een eerste verkenning van het baptisme gedaan en er kan geconcludeerd worden dat termen als vrijheid, autoriteit aan de Schrift toekennend, priesterschap aller gelovigen navolging en zending bij het DNA van het baptisme horen. Het baptisme kent

---

⁴² James Wm. McClendon, Jr., *Doctrine: Systematic Theology* (Vol. 2. 3 vols. Nashville/Wao VS: Abington Press/Baylor University Press, 2012). p.369. ‘This does not mean there can no longer be itinerant ‘apostles’ or ‘evangelists’ or local ‘bishops’ or ‘elders’; it does mean that these must be seen as only part of the fullness of Christ. For on this view bishops are part of the laity; on this view every Christian is a cleric.’

⁴³ Eduard Groen, *Geloofwaardige gemeente: Uitgangspunten van een baptisten gemeenteopbouw*. (Vol. 4. Baptistica Reeks, Barneveld: Baptisten Seminarium, 2011).

⁴⁴ Henk Bakker, “De Vroege Kerk, de goede Herder en de andere herders.” Hoofdstuk 5 in *Van onderen: Op zoek naar een ambtstheologie voor een priesterschap van gelovigen*, (Jan Martijn Abrahamse en Wout Huizing red., 63-77. Amsterdam: Baptisten Seminarium, 2014), p.69.

⁴⁵ Bakker, *De Vroege Kerk*, p.65.

⁴⁶ Henk Bakker. “De Reformatie en het derde kerk-type: Twee honden vechten om een been...” Hfst. 6. in *Van Onderen: Op zoek naar een ambtstheologie voor een priesterschap van gelovigen*, (Jan Martijn Abrahamse en Wout Huizing red., 78-94. Amsterdam: Baptisten Seminarium, 2014), p.92.

⁴⁷ Bakker, *De Reformatie*, p.93. In dit artikel gaat Henk Bakker in op enkele centrale notities vanuit de reformatie waarbij hij onderscheid aanbrengt tussen het ambt van herder ‘van boven’, ‘tegenover’ en ‘van onderen’. Resp. Rooms- Katholiek, Reformatorisch en baptistisch.

echter vele stromingen. Alle leden bij elkaar vormen mogelijk het op een na grootste kerkgenootschap ter wereld.⁴⁸ De overkoepelende Baptist World Alliance (BWA) is verenigd in 232 landelijke baptistenunies met een ledental van 36 miljoen baptisten.⁴⁹ Een van die baptistenunies in Nederland is de Unie van Baptistengemeenten waar we ons nu op zullen gaan concentreren.

4.2 Unie van Baptistengemeenten

De Unie van Baptistengemeenten vindt haar oorsprong in 1880 toen verschillende voorgangers en ouderlingen van baptistengemeenten in de noordelijke veenkoloniën met elkaar besloten tot de oprichting van ‘Unie van gedoopte christenen’, in 1881 is de Unie een feit geworden. De identiteitskenmerken zijn vooral te vinden in de beginselverklaring, met de geloofsdoop onderscheidend kenmerk.⁵⁰ In de huidige beginselverklaring (Grondslag der Unie) is de polemieke rondom de doop geschrapt.⁵¹ De Unie van Baptistengemeenten wordt geleid door een Unieraad die bestaat uit zes portefeuillehouders. Er worden vijf taakvelden beheerd te weten: (1) Gemeentebouw en Evangelisatie, (2) Theologische Vorming, (3) Zending en Diaconaat, (4) Jeugdwerk en (5) Vrouwenwerk. De zesde portefeuillehouder is verantwoordelijk voor de communicatie. Er is een ondersteunende (kern) staf, bestaande uit betaalde gemeentebouw- werkers en seminarium docenten. Daarnaast vormen landelijke en regionale vrijwilligers de zogenaamde brede staf. Twee keer per jaar legt het team tijdens de Algemene Vergadering verantwoording af aan alle aangesloten geloofsgemeenschappen.⁵² De Vries stelt dat deze organisatie conform de baptistenidentiteit is in ‘een geordende plaatselijke gemeenschap van op

---

⁴⁸ Bakker, *Het wassende*, p.14.

⁴⁹ De Vries, *Gelovig*, p.18. Aangevuld met de laatst bekende cijfers van de website: BWA. *Baptist World Alliance: Statistics*. 2016. <https://www.bwanet.org/about-us2/stats> (opgeroepen op 23 mei 2016).

⁵⁰ De Vries, *Gelovig*, p.156 De samenwerking was niet op basis van een gezamenlijke geloofsbelijdenis, maar een open geformuleerde beginselverklaring: ‘*Uniegemeenten belijden en beleven, dat Jezus Christus de eeniggeboren Zoon van God is en een algenoegzamen Zaligmaker voor zondaren, en handhaven de doop der geloovigen, in onderscheid van besprenging.*’

⁵¹ De Vries, *Gelovig*, p.157 en p.163. ‘*Huidige Grondslag der Unie luidt: De gemeenten, die de Unie vormen leven uit de openbaring Gods, zoals die door de Bijbel tot hen gekomen is, terwijl hun leden, in gehoorzaamheid aan de Heilige Schrift belijden Jezus Christus, de Zoon van God, het hoofd der Gemeente en de Heer der wereld, te hebben aanvaard als hun Zaligmaker en Heer, en op deze belijdenis zijn gedoopt.*’

⁵² De Vries, *Gelovig*, pp. 323-325

belijdenis van geloof gedoopte leden; bovenlokale verbondenheid met zustergemeenten, onder bewaring van de onafhankelijkheid van de plaatselijke gemeente; passie voor opwekking, evangelisatie en zending.⁵³

De verhouding tussen de Unie van Baptistengemeenten en de voorganger wordt vanuit de bestudering van diverse bronnen gekenmerkt door vrijheid en eigen initiatief van de voorganger, waarbij de Unie van Baptistengemeenten fungeert als een overkoepelende organisatie die verschillende vormen van ondersteuning aanbiedt. De voorganger vervult zijn/haar taak als lid van een plaatselijke geloofsgemeenschap onder het '*priesterschap aller gelovigen*' en valt niet onder de directe verantwoordelijkheid van de Unie van Baptistengemeenten.

De identiteitskenmerken van het baptisme en de rol en functie van de Unie van Baptistengemeenten zijn nu vanuit de normatieve focus in grote lijnen in kaart gebracht. Hoe deze normatieve focus zich verhoudt tot praktijk wordt nu in de conclusie en discussie verder uitgewerkt.

§ 5 Conclusie en discussie

Deze premasterthesis beoogt, zoals eerder aangegeven, een antwoord te geven op de volgende hoofdvraag:

Welke rol speelt de Unie van Baptistengemeenten in de zorg voor de geestelijke conditie van haar voorgangers?

Hierbij zijn twee deelvragen gesteld die de beantwoording van deze hoofdvraag ondersteunen. Ze luiden: (1) Wat hebben Dekker en Molenaar onderzocht en gevonden en wat gebeurt er nu al op dit gebied? (2) Wat is de verhouding tussen de Unie en haar voorgangers?

Vanuit het onderzoek van Dekker en Molenaar, aangevuld door diverse interviews is naar voren gekomen dat er door de Unie van Baptistengemeenten, supervisie, intervisie, coaching en mentoraat wordt aangeboden, maar dat deelname door voorgangers vanuit Unie gemeenten op vrijwillige basis geschiedt en 63% van de voorgangers die ooit begeleiding ontvingen, hier in de toekomst geen gebruik van wil maken. De begeleiding in de vorm van intervisie wordt het meest

---

⁵³ De Vries, *Gelovig*, p.325.

gewaardeerd en de knelpunten liggen voor de voorgangers vooral in het leiding geven aan jezelf. Permanente Educatie vanuit de Unie van Baptistengemeenten staat nu op het punt om onder voorgangers geïntegreerd te worden en inmiddels worden er 2 keer per jaar studiedagen voor hen georganiseerd. Vanuit de identiteitskenmerken van het baptisme is op te merken dat vooral het vrijheid, zowel lokaal, als bovenlokaal een belangrijke *identity marker* is. Als gemeente van Christus draagt iedereen zijn/haar verantwoording en volgen ook de leiders, binnen hun door de gemeenschap opgelegde taak als herders, de Opperherder: Jezus Christus. Dit wordt het ‘priesterschap aller gelovigen genoemd’. Voorgangers kunnen zoals gezegd, gebruik maken van de diensten die de Unie van Baptistengemeenten aanbiedt. Een aantal van deze diensten zijn voor haar interim-voorgangers verplicht, maar voor de overige voorgangers niet.

De Unie van Baptistengemeenten heeft dus strikt genomen een faciliterende functie, die een keur van diensten aanbiedt, doch deze voor haar normale voorgangers niet verplicht stelt. Op deze manier draagt zij bij aan de geestelijke conditie van haar voorgangers.

Vanuit de literatuur is naar voren gekomen dat de plaatselijke geloofsgemeenschap een grote rol heeft binnen haar ‘priesterschap aller gelovigen’. Zelf denk ik dat de zorg voor de geestelijke conditie van de voorgangers binnen dat priesterschap valt.

Vanuit het interview met André Molenaar is naar voren gekomen dat de geloofsgemeenschap niet heeft geanticipeerd op een voorganger die al het werk naar zich toetrok en vervolgens met een burn-out ruim twee jaar thuis heeft gezeten. Verder komt uit het onderzoek van Dekker en Molenaar naar voren dat heel veel voorgangers veel meer uren werken dan waar ze voor in dienst zijn genomen en komt het leiding geven aan jezelf als een belangrijk knelpunt uit het onderzoek naar voren. De vraag is: bij wie ligt de verantwoordelijkheid? Is het alleen de voorganger die zelf, als onderdeel van zijn professionaliteit verantwoordelijk is voor zowel zijn eigen geestelijk leven als dat van de geloofsgemeenschap, of mag hij, als onderdeel van het ‘priesterschap aller gelovigen’ ondersteuning vanuit zijn eigen geloofsgemeenschap verwachten? Mijn persoonlijke mening is dat binnen een goed functionerend congregationalistisch gemeentemodel niemand alleen kan staan.

Bibliografie

- ABC. *Over ABC*. 2016. <http://www.abcgemeenten.nl/abc> (geopend 13 juni 2016).
- Abrahamse, J. M. „Robert Browne as an Unwanted Child: Explaining Separatism from the Nursery of Presbyterian Puritanism.” *Journal of the Nabpr: Perspective of Religious Studies* (Baptistenseminarium/VU) 40, nr. 4 (2013): 349-365.
- Bakker, Henk. *Het Wassende Water: Op zoek naar de wortels van het baptisme*. Zoetermeer: Uitgeverij Boekencentrum, 2008.
- Bakker, Henk. „De Reformatie en het derde kerk-type: Twee honden vechten om een been...” Hoofdst. 6. in *Van Onderen: Op zoek naar een ambtstheologie voor een priesterschap van gelovigen*, Editor: Jan Martijn Abrahamse en Wout Huizing, 78-94. Amsterdam: Baptisten Seminarium, 2014.
- Bakker, Henk. „De Vroege Kerk, de goede Herder en de andere herders.” Hoofdst. 5 in *Van onderen: Op zoek naar een ambtstheologie voor een priesterschap van gelovigen*, Editor: Jan Martijn Abrahamse en Wout Huizing, 63-77. Amsterdam: Baptisten Seminarium, 2014.
- Baptistengemeenten, Unie van. *Permanente Educatie*. 2016. <http://baptisten.nl/permanente-educatie> (geopend 1 juni 2016).
- BWA. *Baptist World Alliance: Statistics*. 2016. <https://www.bwanet.org/about-us2/stats> (geopend 23 mei 2016).
- Dekker, Arjan, en André Molenaar. *Voorganger ben je niet alleen?!: Onderzoek naar begeleiding onder voorgangers binnen de Unie van Baptistengemeenten in Nederland*. Afstudeerscriptie GPW-ETH, Christelijke Hogeschool Ede, Ede, Barneveld: Christelijke Hogeschool Ede, Seminarium van de Unie van Baptistengemeenten in Nederland, 2011.
- Groen, Eduard. *Geloofwaardige gemeente: Uitgangspunten van een baptisten gemeenteopbouw*. Vol. 4. Barneveld: Baptisten Seminarium, 2011.
- Huizing, Wout, geïnterviewd door Arjen Kwantes. *Wat is er na de publicatie van Dekker en Molenaar binnen de Unie veranderd?* Heerhugowaard, (31 mei 2016).

McClendon Jr., James Wm. *Ethics: Systematic Theology*. Vol. 1. 3 vols. Nashville, Wao: Abingdon Press, Baylor University Press, 2002, 2012.

McClendon, Jr., James Wm. *Doctrine: Systematic Theology*. Vol. 2. 3 vols. Nashville/Wao VS: Abington Press/Baylor University Press, 2012.

Molenaar, André. „Re:doorpraten over voorganger ben je niet alleen.” [e-mail] ontvangen op 27 april 2016.

Mulder, André. „Werken met Diepgang, een introductie.” In *Werken met diepgang: Levensbeschouwelijke Communicatie in de Praktijk van Onderwijs, Zorg en Kerk*, Editor: André Mulder en Hans Snoek, 15-45. Zoetermeer: Uitgeverij Meinema, 2012.

Mulder, André, en Hans Snoek, . *Werken met Diepgang: Levensbeschouwelijke Communicatie in de Praktijk van Onderwijs, Zorg en Kerk*. Zoetermeer: Meinema, 2012.

Osmer, Richard R. *Practical Theology, An Introduction*. Grand Rapids, Michigan / Cambridge, UK.: William B. Eerdmans Publishing Company, 2008.

Verhoeven, N. *Wat is onderzoek?: Praktijkboek methoden en technieken voor het hoger onderwijs*. 4e druk. Den Haag: Boom Lemma, 2011.

Vries, Olof H. de. *Gelovig gedoopt, 400 jaar baptisme, 150 jaar in Nederland*. Kampen: Kok, 2009.

Wright, Nigel G. *Free Church, Free State: The Positive Baptist Vision*. Milton Keynes UK, Eugene VS: Paternoster, Wipf and Stock Publishers, 2005, 2011.

Bijlage 1 Interview met André Molenaar over ‘Voorganger ben je niet alleen?!’

André Molenaar is één van de auteurs van het onderzoek: ‘Voorganger ben je niet alleen?!’ Om een beter beeld over de achtergrond en vooral de basis van dit onderzoek te krijgen is besloten tot een interview. Dit heeft op woensdag 25 mei jl. plaatsgevonden in ‘The Shelter’ te Amsterdam.

In het verbatim wordt gewerkt met afkortingen. AM staat voor André Molenaar, AK staat voor mijzelf. Om de leesbaarheid te vergroten is ervoor gekozen om geen aanhalingstekens te gebruiken.

Voordat het interview officieel start komen eerst een aantal formaliteiten?

- Goedkeuring opname en afspraak maken over anonimiteit* en vernietiging van de opname.

André heeft aangegeven dat hij geen probleem heeft met een opname en dat zijn naam in het document vermeld mag worden. De geluidsopname zal na de beoordeling van de Premaster Thesis worden vernietigd.

- Korte inleiding over de premasterthesis en mijn rol vandaag en doel van het semi – gestructureerde interview. Tijdslimiet max 1 uur.

In dit stukje heb ik wat extra uitleg gegeven waarom ik graag met hem in gesprek wil gaan en bespreek ik kort welke vragen we gaan behandelen.

- Zijn er nog dingen die de interviewee vooraf zou willen vragen?

Hierin heb ik André de gelegenheid gegeven om vooraf nog iets te kunnen vragen. Er waren geen vragen en dus zijn we gestart.

Start interview

Inleiding: Vijf jaar geleden is dit onderzoek gedaan, dus je bent vijf jaar geleden afgestudeerd, wat is er daarna allemaal gebeurd?

André is na de CHE als missionair werker begonnen bij ‘the Shelter’ (Stichting ‘Tot Heil des Volks’) gaan werken en is inmiddels vestigingsmanager van de locatie aan de Bloemstraat 179.

Relevantie Voorganger ben je niet alleen?!

AK1: Welke beelden roept voorganger bij je op en wat heb je precies meegemaakt toen je in de inleiding schreef dat jullie beiden bekend waren met voorgangers die uitgerangeerd waren.

AM1: Hmm. Nou het is je tweede vraag, maar wel interessant om er aan te koppelen. We woonden toen in Huizen (mijn vrouw en ik – aanvulling AK) en gingen toen naar een baptistengemeente. Dat was geen Unie maar een ABC gemeente. Inmiddels zit ik in een gemeente in Hilversum, dat heeft feitelijk niets met het Baptisme te maken, maar toen zat ik in Huizen. En ik woon nu ook in Hilversum. We hebben toen ds. X als voorganger gehad. Hij werd overspannen en is dat twee jaar geweest, en toen heeft de gemeente het contract opgezegd. Sindsdien heeft de gemeente ook geen voorganger meer gehad. Nou ik had wel met hem te doen. Een soort van persoonlijke empathie.

AK2: Hmm, ja, dat las ik ook in jullie verslag!

AM2: Ja klopt, ik heb het ook omschreven. Het wekte mijn interesse. Ik had nooit het verlangen om zelf dominee te worden ik volgde op de CHE ook de missionaire route, maar toch raakte het mij. Het interesseerde mij. Kijk, de voorganger is toch een soort ‘primus inter pares’ zoals we het in het stuk omschrijven!

AK3: Ha, ja, dat hebben jullie inderdaad zo omschreven.

AM3: Ja, meerdere onder gelijken. We zijn allemaal gelijk onder God, maar er wordt toch meer verwacht van de voorganger. Voorgangers worden soms betaald, of niet, maar het is voor een deel zo dat er altijd een bepaalde druk geldt. Juist omdat hij als enige verdient, terwijl de rest vrijwilliger is. Misschien geldt dat ook wel voor missionarissen, dat weet ik eigenlijk niet precies, maar ik moet zeggen dat vanuit het Baptisme het wel duidelijk is. Arjan, dus de andere student, was al veel meer bezig met supervisie en heeft het vanaf die kant belicht, de pastorale hoek. Dus vanuit twee invalshoeken wilden we samen het onderwerp onderzoeken. En ja, het was niet onze eerste keuze, onze eerste opdrachtgever, iets heel anders, die haakte af, dus toen kwam dit via hmmmmm (stille).

AK4: Henk Bakker?

AM4: Ja klopt, via Henk Bakker bij de Unie terecht en werd Wout Huizing onze opdrachtgever.

AK5: Hmm, dus het was niet jullie directe voorkeur?

AM5: Nou, nee, het was niet mijn 'steal' ik wilde zelf in het begin liever iets missionairs doen, maar vond het toch heel interessant want hoe verhoudt iemand die net is afgestudeerd en net als theoloog in het veld werkt zich tot de balans van werk en prive.

AK5: (huppen)

AM5: Ik vind dat nog steeds een heel interessant aandachtsgebied. Hmm. Ik weet niet precies hoe de vraag was...?

AK6: Nou, je koppelt nu de eerste twee vragen samen en dat is prima hoor, want je hebt het over je eigen geloofsgemeenschap gehad, over de voorganger en over jullie eigen aandeel in het onderzoek en je schetst nu heel duidelijk het spanningsveld dat er ligt tussen de betaalde kracht en de context waarin deze zich bevindt!

AM6: Ja, precies. Dat merk ik ook als ik terug denk aan al die interviews die wij onder de verschillende voorgangers hebben gehouden en de online enquêtes die zijn afgenomen. Voor sommige voorgangers was het niet mals hoe dat ervaren werd.

AK7: Oké, nou ik heb er wat van gelezen, maar ik heb ook gezien dat er in de interviews is geknipt. Ik kan mij zo voorstellen dat er meer dingen gezegd zijn dan wat er op papier is gekomen omdat het voor een deel minder relevant was, zo beschreven jullie. Kun je daar misschien iets over zeggen?

AM7: Ja, ik weet van één voorganger die heeft gevraagd om minder te publiceren. Wij kwamen daar op misschien wel precies de goede tijd en plaats, bij een persoon die er zelf helemaal doorheen zat. Maar ja, wij als naïeve studenten wisten ook niet precies hoe wij daar mee om moesten gaan.

AK8: Ja, precies. En je beschreef ook al vanuit je eigen biografie dat je het zelf ook hebt meegemaakt. Je schetste dat de voorganger overspannen is geraakt. In het rapport wordt dit niet zo expliciet gemeld, maar samen met wat je hierboven even vermeldt, komt het op mij over als echt een serieuze zaak. Is er iets wat je daarover zou willen vertellen?

AM8: Ja, nou ja, ik weet...hmmmm. Nou in dit specifieke geval had ik gewoon heel erg met hem te doen. Kijk, het Gooi is toch ook wel stugge grond. Je moet wel zeker zijn van je roeping om in het Gooi als voorganger aan het werk te gaan. Het zijn over het algemeen hoog opgeleide kritische mensen...

AK9: Ah, dus dat bedoel je met 'stugge grond'?

AM9: Ja, het is ook geen Bijbelbelt. De ontkerkelijkheid is vrij groot. Ik kende de voorganger redelijk. Ik kwam niet bij hem op verjaardagen hoor maar ik kende hem vrij goed. Overigens was hij bij het schrijven van het rapport al een jaar of drie weg hoor. Hij was exemplarisch, denk ik, voor hoe het niet zou moeten. Als voorganger wordt je helemaal overspoeld met taken, en als je dat zelf dan niet goed kan managen of geen grenzen aan kunt geven wordt het je gewoon te veel. De gemeente kon het net aan bekostigen, ongeveer 100 tussen de 150 leden.

AK10: Hmm, oké, en wat voor soort gemeente was dat precies?

AM10: Het is een, ja gek genoeg, een soort pastorale gemeente. Veel aandacht voor elkaar, hum, wat ik zeg is natuurlijk wel allemaal generaliserend maar er is zeker een kritische massa die alles wil en van alles doet, maar mijn persoonlijke analyse is dat er wel een gebrek is aan een duidelijke visie, iets waar iedereen voor gaat. Kijk, wij zitten hier bij het Heil des Volks in een soort identiteitstraject en dat gaat het over dat je vanuit je ideologie een organisatie wil sturen en hmm. Wat zijn je idealen, en voor wie wil je er zijn.

Kijk een kerk moet wat mij betreft open staan voor iedereen. Maar in deze gemeente was alles los zand. Er waren zoveel verschillende ballen om hoog te houden en dat probeerde de voorganger ook steeds te doen, dat het gewoon niet haalbaar was. Als iemand een idee had dan ging de voorganger er altijd in mee, terwijl als je een missie hebt, kun je het nog ergens langs leggen.

AK11: Ja, ik begrijp het. Omdat die missie ontbrak ging het fout, dus los zand, het gaat alle kanten op.

Korte onderbreking om de laptop te voorzien van stroom

AK12: Goh joh, heftig!

AM12: Ja, en ik denk dat zeg maar toen de voorganger twee jaar ziek was, toen is er nog wel iemand ingevlogen vanuit de ABC die heeft geholpen, maar dat was veel te laat. Ik denk dat de

Unie meer geconcentreerder werkt en daar meer ondersteuning aan kan bieden. De Unie heeft een Seminarium, dus er is meer training, in mijn beleving heeft de ABC dat niet. Ze hebben weleens regionale contacten etc. maar deze voorganger stond er verder helemaal alleen voor.

AK13: Je schrijft hierover in het rapport, zou je eens willen reageren op het volgende stuk uit jullie stuk en wat Arjans ervaring was? Of is het te ver weg? Ik lees het even voor.

‘De afgelopen periode zijn er in verschillende media artikelen verschenen over de toenemende druk op de voorgangers die het bovenstaande beeld bevestigen. Sommigen spreken zelfs over een crisis rondom het ambt. De rolopvatting van de voorganger is niet helder waardoor er niet-uitgesproken verwachtingen ontstaan die de voorganger niet kan waarmaken.

Bovenstaand geschetste problematiek werd door **ons beiden ook in de gemeente waar we zelf lid zijn gesignaleerd**. Dit was voor ons mede aanleiding om dit thema verder te gaan onderzoeken. In de Unie vonden wij een partner die deze problematiek onderkent en voor haar eigen voorgangers verschillende begeleidingstrajecten heeft opgezet.’ (p.7 onderzoek)

AM13: Nee, ik kan er niet op reageren want het is te lang geleden.

AK14: Op welke manier waren Arjan en jij betrokken bij het Baptisten Seminarium en hoe hebben Wout en Henk jullie geholpen bij het schrijven van de scriptie? Nou we hebben deze vraag inmiddels in het gesprek al kunnen beantwoorden, maar ik ben wel nieuwsgierig naar het antwoord op het laatste deel van de vraag. Hoe was de begeleiding? Kregen jullie alle toegang tot de informatie die beschikbaar was?

AM14: Ja, zeker! Wout heeft ons geholpen bij het opstellen de enquête en het aanleveren van mailadressen. Voor de rest hebben we alles zelf gedaan. We hebben heel veel in 1 week gedaan. We hebben een huisje in Landal Greenpark gehuurd en hebben toen een enorme slag gemaakt bij het verwerken van enorme berg data.

De enquête was heel veel werk. Wat kun je wel vragen, wat niet. Uiteindelijk hebben 25 mensen de vragenlijst ingevuld. Hij is naar 60 personen gegaan en dus op zich wel een redelijke respons. En ja, wij zijn echt prima door Wout en Henk geholpen, we kregen alle toegang.

AK15: Oké, dat is mooi. Dan een van mijn laatste vragen. In de doelstelling gaan jullie uit van een belangrijke rol voor de Unie en de voorganger:

Een overzicht van de (belangrijkste) gebieden waarbinnen voorgangers binnen de Unie zich verder willen ontwikkelen, en een inventarisatie van de belangrijkste (gewenste) begeleidingsvorm(en) aan de voorganger. Het resultaat van het onderzoek is een representatieve onderlegger voor het Seminarium om (in toekomst) voorgangers specifiek te kunnen begeleiden en hen op maat ondersteuning te kunnen bieden en/of deze ondersteuning te faciliteren. (p.8-9)

Uit het onderzoek komt naar voren dat ook de gemeente hierin een belangrijke rol speelt.

Hoe is jullie zienswijze daarop? Toen, of nu achteraf?

AM15: Kijk het ingewikkelde is dat de voorganger hiërarchisch gesproken boven de gemeente. En ik kom oorspronkelijk uit de Hervormde Kerk, en dan kijk je echt tegen de dominee op. Je hebt de dominee en dan de Hemel! (lachend). Je communiceert via de dominee. En ja, ik denk dat het voor deze dominee, uit het voorbeeld van Huizen geholpen zou hebben als er één of meerdere vertrouwenspersonen zou hebben gehad. Dat klinkt vreemd in een gemeente die pastoraal heel sterk was, maar juist omdat je die verhoudingen hebt is het moeilijk. En je vraag is: hoe kan de gemeente daarmee omgaan, of is er een rol voor de gemeente? Kijk, wat je eigenlijk al voorlas. Het begint bij verwachtingen. En ik denk dat de verwachtingen in dit specifieke gebied heel hoog lag. Dat is één. Maar het andere, het kan ook zijn dat aan de persoon zelf ligt. Hij was al wat ouder, het kan ook in een andere gemeente zijn gebeurd. De gemeente krijgt niet de schuld, maar toch. Eigenlijk zijn er alleen maar verliezers.

A16: Klopt, en juist daarom wil ik kijken hoe dat dan komt. We zijn binnen het congregationalisme allemaal priesters (priesterschap aller gelovigen) allemaal in het ambt, iemand is in die verhouding dan ook voorganger. Terwijl we allemaal hetzelfde zijn kan het dus gebeuren dat 1 persoon overspannen raakt. Ik ben op zoek naar de items dat maakt dat dit kan gebeuren. Waar zit dat? De voorganger heeft een grote rol, daarom vind ik het ook interessant dat het Seminarium vol inzet op de voorganger, maar nogmaals, de gemeente heeft ook een

verantwoording. Maar goed. Jij hebt gedeeld vanuit jouw biografie, en daar ben ik je heel dankbaar voor. Mijn laatste vraag is:

Zijn er onderzoeksgebieden blijven liggen?

AM16: Eigenlijk is alles wel benoemd, het heeft ook met de afkadering te maken. Het moest praktisch en haalbaar blijven.

AK17: Nou, dan dank ik je hartelijk voor dit interview. Graag praat ik nog even met je door over jullie onderzoek zelf.

Einde opname.

We hebben na afloop nog nagepraat over een de inhoud van het onderzoek, en specifiek over de werkdruk etc. Het geeft geen extra informatie rondom de thematiek dus heb ik het gesprek niet in het verbatim opgenomen. We hebben gesproken over de nieuwe aanpak van het seminarium rondom begeleiding van nieuwe voorgangers etc.

Ik werd door André uitgenodigd om in het restaurant van de Shelter met de vrijwilligers mee te eten, wat het geheel een heel mooi einde gaf.

Een mooie ervaring met nieuwe aanknopingspunten voor het onderzoek.